

Tarapank'i Sarsowrner : Patmowaçk'ner

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Berdj, Arthur (1916-19..). Tarapank'i Sarsowner : Patmowaçk'ner. 1938.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'œuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici pour accéder aux tarifs et à la licence](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՃ

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ

ԲԱՐՈՅԱԼԻ, ՍԻՐԱՅԻՆ ԵՒ ԶԳԱՅՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

Յ ա ջ ո ռ ղ ը

Օ Հ Ա Ն Ն Է Ս Ա Գ Թ Ա Ր Ե Ա Ն

Ի Ս Թ Ա Ն Պ Ո Ւ Լ

1938

5353
ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՃ

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ

ԲԱՐՈՅԱԼԻ, ՍԻՐԱՅԻՆ ԵՒ ԶԳԱՅՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

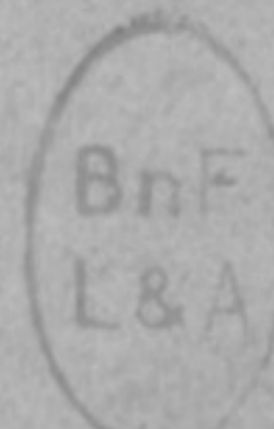
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

Յ ա ջ ու ռ դ ք

Օ Հ Ա Ն Ն Է Ս Ա Ք Թ Ա Ր Ե Ա Ն

Ի Ս Թ Ա Ն Պ ՈՒ Լ

1938

2008-130147

ԱՐԹՆԻՐ ՊԵՐՃ

ԾՆ. 1916

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Երբ այս պատմութիւններէս «Երջանիկին խրնիքը» առաջին անգամ ըլլալով Երեւան բերի 1935 տարւոյ «Նոր յոյս» շաբաթերթի 39րդ թիւին մէջ, արդէն այդ քրտականէն տարի մը առաջ պատրաստած էի այս պատմական ներկայումսներս:

Ուրեմն յարգելի ընթերցողներէն կը խնդրեմ որ նրկասի շտուեն զրչիս սկարուքիւնը, որովհետեւ հիմա գտնոնի գրեցիկի վերածելով միայն նպատակս եղած է ներքին զգացումներէս բոլորած այս անդրամիկ գրութիւններս կորուստէ փրկելով դեպի յոյսին բերել:

Ուրեմն ո՛վ նորահաս պատանի, իմ այս մանկութեան հունձքս քեզի է որ կ'ուզուիմ, մի բանի պատուերէն տալով: Եթէ այս փոքրիկ գրեցիկս մէջ արցունքի շիքեր կը տեսնես, գի՞տես թէ ինչ է պատճառը. այո՛, եթէ կեանքը ընդհանուր կերպով դիտես, կը նմանի այն կես անպոտ երկինքին որ արեւը բուխ անպերուն էտէն մերք ընդ մերք հազիւ կրնայ երբեմն իր պայծառ հառազայթները արձակել եւ յետոյ դարձեալ անոր հրավառ գունձին վրայ սեւաքոյր անպ մը կը մթազնէ, կորսրնցնելով անոր բոցազեղ տեսքը:

Կեանքը վերելքի անձայր համբայ մըն է տատակոտ եւ ծաղկալի բաժիններ ունենալով, երբեմն այդ փեապատ արանետներէն կ'անցնին ու անոր տուած ցաւալի խոցոտումներէն մեր սիրտը այնքան կ'ընկնուի որ հոգինս անգամ կը վիրաւորուի. եւ շատ անգամ մեր դէմը պատ մը կը ցցուի:

Այդ պատին տակ նստելով մտածելը օգուտ մը չ'ընէր.

անոր կասարք ելլելու հարց խորհե՛ք. կամ այդ պատճառով և անցիւր որպէսզի քու երբայիք նամբայեկ յուրայով անվրեպ հասնիս նպատակակեցիդ:

Կեանքի մեջ յաջողելու համար ուրիշին վրայ յոյս մի դնիր, այլ դուն քու ուժերուդ վստահե՛ եւ ջանայ յաղթել համբուդ վրայ ցցուող բոլոր դժուարութիւններուն: Երբ միտք ջանք ընես մտուածայտ կեանքիդ անսեսասնելի հորիզոնին առջեւ. հետլող շատ այլ մը արձակած պիտի ըլլաս, եւ որ մը պիտի կարողանաս այդ խաւարը փարատել:

Երբ սարիք յառաջանայ եւ դիրք մը չկարեցնաս շէկել, մի լսեր քե՛ օրերս պարտապի անցան, եւ հակառակ աշխատելուս արդիւնք մը ձեռք չկրցի բերել. դիպումս որ մը ներկայանալով, քեզի կը հասցնէ այնպիսի նախանձելի դիրքի մը. որ դուն երեւակայելով չեիր կրնար օրոշել: Երա՛հ անոր որ իր յառաջացած սարիքին վերջին շրջանը կ'անցնէ սպրտմին ծաղկալի համբուն մեջ, աշխարհի անոյժ բոլոր վայելելով իր կեանքի վերջալոյսին մօտ. սպաս քե՛ ոչ ասելի դժուար է լայն նամբայե ընթանալու վարժուող եւ պէտք եղած հանոյճները վայելած մեկուն՝ փութերու մեջ գործախր:

Ո՛վ կրնայ լսել որ իմ կեանքս նման է այն գարնանագիղ օրուան. որ բուստագիղ արեւալոյսով մը կը շառագունի եւ հանանչագիղ երանգներու վառ ցոլարձակումով մը երփնափայլ կը նուաղի:

Աշխարհի վրայ միայն կասարեալ երջանիկ կրնայ ըլլայ ա՛յն որ չի զգար իր ցաւին խորութիւնը, չ'անպրադառնար իր անցեալի փերում յիշատակներուն վրայ. սպաս քե՛ ոչ ամեն մարդ անպատեհաւ վիճէ մը բախիժ մը ունի կամ ունեցած է:

Արեւը որ այնքան զօրաւոր է, այն անգամ իր բո-
ցավան գունձին վրայ ունի այդքան բիծեր:

Վերելք ու վայրեջք, շահ եւ վնաս, յաջողութիւն ու
ձախորդութիւն, միտք կը յաջորդեն մեկգմեկու, եւ այս
խաբուսիկ անակնկալները միշտ պէտք է պաղարիւնու-
թեամբ դիմաւորենք. ու երանի թէ մեզ սպառնացող
դժբախտութիւններուն վրայ ծիծաղելով հեզներն գա-
նոնք:

Համբերասար եւ ժուժկալ պէտք է ըլլայ ու կամֆի
ուժը պէտք է զօրացնել մեր մեջ. համբերութիւնը եւ
կամֆը բոլոր ձախորդութիւններուն կը յաղթեն, ու օր
մը մեր բարձրագոյն բաղձանքներուն արեգակնափայլ
զազարը կը հասցնեն, այգաւորդ ապագան ցոյց տալով:
Մարդկային կեանքը նման է այն միասպաղաղ երեւցող
ձովուն, որ միշտ փոփոխական է եւ ամենափոքր հով մը
կրնայ խորտակեցնել անոր հանդարտ կոհակներուն լոյսի
ծփանքները:

Ուրով այդ հեշտաբոյր օրուրնէ՝ տարուելով, հանդի-
պակած գեղազուարն տեսարաններուն, նկարագրել լեռ-
ներուն, գեղածիժաղ դաշտերուն եւ ձովուն բնուէ ծփանք-
ներուն սիրահար ըլլալով անվերջ պէտք չէ հիանանք,
այլ կեանքի անակնկալ փոքորիկներուն դիմադրելու հա-
մար անոնց դիմաց աշխատելու ենք միշտ մեր դիմադրա-
կան պարիսպը հիւսել. որպէսզի այդ պատճեռն սպա-
հով կերպով կարենանք դիտել մեզ սպառնացող վիթխա-
րի ալիքները:

Բնութեան կերտած գեղեցկութիւնները կը նմանին
այն պատրաստուած հարսութեան, որոնք վաղանցուկ
են ու կը կորսուին:

Մեր գարնան վերածնունդի եղանակին ծառերուն ու
ձաղիկներուն գմբուխ գեղեցկութիւնները կը վայե-

լենք, անոնք միտ իրենց զգլխիչ հմայքը չեն պահեր եւ աւելան սգաբոյր օրերուն սարսուզդեցիկ քամիներուն դիմաց վաղաթառամ կը խամրին, որով մեր շուրջը եթէ հարսուքիւն տեսնենք անգամ, ա՛ն առանց նկատի առնելու, մենք պէտէ մեր ձեռքովը բան մը շինել սորվինք. ահա յաւիտեանական ու ապահով հարսուքիւնը, որովհետեւ պատրաստ դրամը շատ շուտ կը կորսուի, եւ անմիջապէս կը յաջորդէ բռնաւորութիւնը: Ճշմարիտ աղբասը այն է որ չի կրնար աշխատիլ մարմնական պակաս մը ունենալուն համար:

Հարսացիր, որովհետեւ դրամը ամեն բանին բանալին է եւ նայէ որ դուն ի՞նչ ուժերովդ նախանձելի դիրք մը ունենալով դրամատէր ըլլաս, բայց ոչ թէ միայն ի՞նչ մարմնական վայելքներուդ համար, այլ բախտագուրկ կարօտներու ալ նայէ որ օգտակար ըլլաս: Ամեն անգամ երբ համեմատաբար համադամներով ստամոքսը լեցուն նաշի սեղանեդ գոհունակութեամբ ելլես, գիտցիր նաեւ որ կան այնպիսի անպատշաճ աղբասներ որոնք ի՞նչ սեղանիդ աւելորդներուն եւ հացի փերաններուն կարօտը կը քաշեն, ու կան այնպիսի չքաւոր մայրեր որոնք իրենց անչափահաս մանուկներուն հա՛ց հա՛ց աղբասանները չը լսելու համար դո՛նէ դուն կը մուրան:

Հարսացիր բայց ոչ գձուձ հաշիւներով եւ նայէ որ դրամին մոլի ըլլալով առողջութեանդ չվնասես. ապա թէ ոչ ի՛նչ արժեք կ'ունենայ այն հարսուքիւնը, եթէ առանց վայելելու պիտի մեռնին:

Իրամը սիրէ, շուայլ ծախսերէ գգուցացիր, սակայն դրամին չարաչար գերին ըլլալով որտեղ մեջ ազնիւ զգացումներդ մի քնացներ եւ պէտէ եղած ժամանակ արժանապատուութիւնդ բարձր բռնէ, որպէս զի այլոց ի՞նչ յարգ ունենաս:

Բայց հարսուքիւնք շուք մը չի գոյանար, այլ կեանքի յաջողութիւնք տարիներու կը կարօտի: Երբեմն կ'ունենանք բարձրագոյն բաղձանքներ, վսեմ իտեալներ որոնք բոլորն ալ կը ջախջախուին, երազի պէս կը կորսուին, եւ առտուան աստղերուն պէս կը մարին ինքնիրեննին:

Բայց այդպիսի պարագաներու առջեւ պէ՛տ չի յուսահատիլ, յուսահատութիւնք մեր բոլոր ուժերը կը ջլատե եւ այն ժամանակ ոչ մէկ բանի կրնանք հասնիլ: Մարդկային կեանքն ալ կ'ունենայ բնութեան պէս փոթորիկներ որոնք մեր վարդագոյն իղձերը դալկահար տեւեւներուն նման կը տճուեն ու կը կորսնցնեն. սակայն աշխատութիւնն է որ մեր սրտին այդ կորսուած տենչանքները կրնան դարձեալ ծաղկեցնել:

Ուրեմն կեանքիդ ձմեռը որքան ալ երկարատեւ ըլլայ, բարոյականք մի մեռցնէր սրտիդ մէջ, ու նայէ որ անիկա կեանքիդ վերջալոյսի մարմնուն նշոյլներուն դիմաց ինչի հետ միասին խամրի:

Բարոյականի տեր մարդը կը նմանի այն փոստափայլ ոսկիին որ ցելսին մէջ անգամ եթէ նետենք, դարձեալ իր արժեքը չի կորսնցնէր:

Ինչպէս որ ազնիւ թուփի մը վրայ բողբոջած վարդ մը աշունին խամրելէ վերջ զարնան այդ նիւղերուն վրայ ծլարձակող կոկոնները եթէ բացուին, նոյն թառամած վարդին պէս դարձեալ անոյժ բոյր մը կը սփռեն իրենց բոյորտիքը, դուն ալ նիւթապէս թէ բարոյապէս բարձրանալով պէ՛տ է յաջորդներդ ալ ինչ բարի օրհնակներուդ հետեւցնես, որպէսզի խղնի անհուն գոհունակութեամբ արժանաւոր անձնաւորութիւններ պատասխես ապագայ մարդկութեան համար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊՆՐԱ

1944

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and informative account of the events of the year.

2. The second part of the report deals with the economic situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and informative account of the events of the year.

3. The third part of the report deals with the social situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and informative account of the events of the year.

4. The fourth part of the report deals with the political situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and informative account of the events of the year.

5. The fifth part of the report deals with the cultural situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and informative account of the events of the year.

ԵՐՁԱՆԻԿԻՆ ԽՐՃԻԹԸ

Քաղաքէն հեռու բացատանի մը վրայ, հիւղակ մը կար, որուն մէջ հովիւ մը առանձին կը բնակէր և ամէն օր իր հօտը կ'արածէր ընդարձակ դաշտերուն մէջ: Օր մը շինական հովիւը իր ճամբուն վրայ տեսաւ որ այդ կողմերը կը դեղերէր պարզ հազուստով դեղջուկ աղջիկ մը, շիկնտա ու համեստ երեւոյթով:

Հովիւին ամբիժ սիրտը յուզուեցաւ, և ահա բռնակտան շուարումէ մը յետոյ, տատամստ քայլերով համարձակեցաւ անոր մօտենալ և խոստովանիլ իր անկեղծ հոգիէն բղիժ սէրը:

Երկու միամիտ հոգիներ մէկգմէկ սիրելէ վերջ, միացան նոյն խրճիթին մէջ երջանիկ բոյն մը կազմելով:

Հովիւը օր մը, իր սովորականին պէս հօտը առնելով հեռացաւ: Քաղքցի պարոն մը որ այդ կողմերը պտոյտի ելած էր, տեսաւ խրճիթին պարակէղին մէջ հովիւին դեղջուկ կինը, և այդ հրաշալի դէմքին տեսքէն հրապուրուելով, մօտեցաւ անոր և հարցուց:

— Ի՞նչ աչս խրճիթին մէջ կը բնակի՞ք:

— Այո՛, մենք աչս խրճիթին մէջ կը բնակինք:

—Ամուսնացա՞ծ էք :

—Այո՛, և ամուսինս քիչ առաջ ոչխարները առնելով արածելու տարաւ :

—Ըսելէ հովիւ մըն է ամուսիննիդ . գո՞հ էք տիկին ձեր այս պարզուկ կեանքէն, մանաւանդ որ հովիւ ամուսին մը ունիք :

—Մենք, թէև աղքատիկ կեանք մը կը վարենք, բայց երջանիկ ենք, պարոն, որովհետև մեր միացումը խախուտ հիմերու և պայմանադրական սակարկութիւններու վրայ չէ հիմնուած, այլ հաստատուած է սիրոյ անխորտակելի խորանին վրայ :

—Աղքատութիւնով երջանկութիւն չ'ըլլար տիկին, կ'երևի թէ դուք բնաւ քաղքենի կեանքի առաւելութեանց մասին գաղափար չունիք, և չէք տեսեր այնտեղի ճոխութիւնները : Հոն քանի քանի կիներ ինչ հաճոյքներու անձնատուր եղած կեանքը կը վայելեն, դուք որ այսքան գեղանի կին մըն էք, ինչո՞ւ համար այդ ցնցատիներուն մէջ պլլուած՝ կ'աշխատիք խամբեցնել ձեր հրեշտակային գէմքը, և կը զարմանամ թէ ինչպէ՞ս դու կը յամառիք ու կը հանդուրժէք կիներ մնալ աղտոտ հովիւի մը, որ չի կրնար գնահատել ձեր գեղեցկութիւնը և ոչ ալ արժէքը :

—Բայց խնդրեմ, պարո՛ն, համեատութեան սահմանէն մի շեղիք և բացատրեցէք թէ ի՞նչ բնել կ'ուզէք :

—Չգեցէք տիկին, այս ձանձրացուցիչ կեանքը և եկէք ինձի հետ, ձեզ տանիմ մեր հոյակապ ու շքեղ ապարանքը, ուր պիտի ապրիք ճոխութիւններու մէջ, վայելելով ձեզի անժանօթ հաճոյքներ, և այն ատեն պիտի ըմբռնէք թէ ո՞րն է իրական կեանքը :

—Ո՛չ, պարոն, հարստութիւնովիդ ինձի պէտքիւղացի միամիտ կին մը խարել մի աշխատիք, այլ գացէք քաղաքի փողոցային աղջիկները շրայուցէք, որոնց մեծամասնութիւնը ձեր դրամը կը սիրեն ո՛չ թէ

ձեզ. վստահ եմ թէ ձեր բնակարանի ճոխութեան մէջ, դիւղացի կին մը ըլլալու համար, անարգուած պիտի ապրիմ: Մինչ հոս ամուսնոյս անկեղծ սիրտը ինծի համար ձեր նուիրելիք շողշողուն գոհարներէն շատ աւելի թանկարժէք է: Ուստի կը նախընտրեմ այս անշուք հիւղակին մէջ խիղճս հանգիստ ապրիլ, քան թէ ձեր ապարանքին մէջ, թերեւս աղքատին ու խեղճին առէծքովը լի համադամներով սնանիլ, և անիրաւ կերպով թշուառէ մը կորզուած դրամով դուարձանալ: Ձեր հազուստը կը մաշի, հարստութիւնը ու պերճանքը կրնայ փճանալ, քանի որ այս ունայն աշխարհին մէջ ամէն բան փաղանցուկ է, բայց մեր պատիւը, ոչ կը մաշի, և ոչ ալ կը կորսուի: Անհատի մը մարտը փարքն է միայն որ մահու ընէ վերջն ալ կը յիշատակուի, ինչպէս աղնուասիրտ հարուստին օգտաշատ բարերարութիւնը: Մենք տքնաջան աշխատութեամբ հայ ճարող անմեղ մշակներս, ձեզ նման անգութ մարդոց պէս պէս ստորնութիւնով շահած դրամին առջև չենք խոնարհիր և մեր լուսաշող պատուոյ անբծութիւնը, ոչ մէկ ատեն չենք արատաւորեր: Ճակախի քրախնքով վաստկուած դրամը միայն անուշ է, ո՛չ թէ անէծքով չաղախուած աղքատին իրաւունքը: Հեռացէ՛ք, ուրեմն պարոն, հոս անգամ մըն ալ չի գալու պայմանաւ, և այսուհետև ալ հրաժարեցէք ընտանեկան տաքուկ լոյներ քայքայելու գաղափարէն:

* * *

Ահա նկարագրի տէր, մարտը կենցաղ վարած վեհոգի դիւղացիները, որոնց աղքատիկ երդիքին տակ կը տիրէ, բարոյական բարձրութիւնը:

Գ Ի Ն Ե Մ Ո Լ Ի Ն Զ Ա Ի Ա Կ Ը

Վաղգէն վարժարանը աւարտած ըլլալով, հօրը գործին կը հետեւէր :

Օր մը հայրը հիւանդացաւ ու բաւական տառապելիէ վերջ մեռաւ :

Տղան հիմա գործին տէրը ըլլալով՝ հօրը խանութը կը կառավարէր :

Իր վաղեմի դասընկերը եղող Լեւոն, լսելով ընկերոջ հօրը մահը, սկսաւ Վաղգէնի հետ աւելի սերտ յարաբերութիւն մշակել :

Վաղգէն ժամանակէ մը ի վեր վարդանոյշի սիրահարուած ըլլալուն, դրամօժիտով անոր հետ ամուսնացաւ : Սակայն հետզհետէ աւելի Լեւոնի յարմարելով խանութը գոցեց և սկսան դրամները շուայլօրէն ծախսել :

Վաղգէնի անկեղծ բարեկամներն ու ընկերները, ցաւելով դիտել կուտային թէ, Լեւոնի հետ ըրած ընկերութիւնը օր մը գէշ հետեւանքներ պիտի ունենար : Բայց ան Լեւոնը անկեղծ կարծած ըլլալով բոլոր խրատող ճշմարիտ բարեկամներուն հետ յարաբերութիւնը կը խզէր :

Վաղգէն ամէն գիշեր դիմեաւաններէն ուշ կը վերադառնար և իր չար ընկերոջ դրդումին անտարով,

տունը պատճառ մը կը դանէր կտիւի տեղի տալու, և այդպէսով իր ազնիւ կնոջ դիւրազգաց հոգին միշտ կը յուզէր :

Յիշեալ զոյգը քիչ ժամանակէն, մանչ զաւակ մը ունեցաւ գեղեցիկ և սուղջ :

Բայց Վազգենի գրամը լինեցած ու աղքատութիւնը ծայր տուած ըլլալով, կ'անդրադառնար թէ իր բռնած ճամբան ո՛ւր պիտի երթայ, և ինչ բանի պիտի յանդի :

Շատ անգամ ընկերներուն կեանքով կը հետաքրքրուէր և կը տեսնէր թէ անոնց մեծամասնութիւնը լաւ դիրքերու տիրացած, և իրենց զաւակներուն ալ ապագան կը պատրաստէին. սակայն ինք ընդհակառակը պատրաստ գտած հարատւութիւնն ու կնոջը գրամովիան ալ ոչնչացուցած էր :

Հիմա իր բուն փափաքն էր աշխատիլ, հաճոյամոլութեանը հետեւանքով անմեղ զաւակը դժբախտ չընելու համար :

Ուստի Վազգէն օր մը իր մէկ ազգականին երթալով ընտանիքին սնունդի պակասն ու նիւթական նեղութիւնը պարզեց և գրամական օգնութիւն խնդրեց, որպէսզի խանութ մը բանալով, կրկին հօրենական գործը շարունակէ ու խոտապաւ առած գրամը մաս առ մաս վճարել :

Ազգականը տեսնելով անոր սրտանց զզջալը, պահանջած գումարին կէտը տուաւ :

Վազգէն գրամական անձկութիւնը Վարդանոյշի պարզելով, կինը իր պահած վերջին գրամովը կրցաւ անոր պակասը լրացնել :

Վազգէն դարձեալ խանութպան եղած ըլլալով, գործերը ըստ բաւականի լաւ կ'երթային :

Կեան տակաւին կեանքը գինեատունները կ'ան-

ցնէր, և հիմա ընկերոջը իրեն հանդէպ ցոյց տուած անտարբերութիւնը զայրացնելով գինքը, օր մը համարձակեցաւ անոր խանութը երթալ բացատրութիւն ուզելու անկէ: Վազգէն այլեւս կարեւորութիւն չտուաւ անոր, որ ի դուր իրենց անցուցած հաճոյքները կը վերջիչեր, ու կրկին հրաւիրելով դրամ կը խնդրէր անկէ:

Վազգէն զայրանալով պատասխանեց. «Ո՛չ, սիրելի բարեկամս, այլեւս չեմ կրնար հետեւիլ քեզի. որովհետեւ ինձի պէս ամուսնացած և զաւկի տէր հօր մը չի վայլեր որ կեանքը գինեատուները անցնէ:

Բաւական է որքան որ ինձի չարիք հասցուցիր, ամբողջ հարստութիւնս փճացնելով: Ասկէ վերջ Վազգէնը այլ ձեր գիտցած միամիտ սղան չէ, այլ խելահաս գործունեայ և պատուական հայր մը պիտի ըլլայ ան: Ահաւասիկ այսօր ձեզի խանութէս դուրս կը վըռնտեմ, պայմանաւ որ անգամ մըն այ ինձի հետ յարարերութիւն չմշակէք:»

Էւսոն յուսահատութեամբ մեկնեցաւ խիստ բարկացած, և գիշերը Վազգէնի տան անկիւնը սպասելով անոր խանութէն վերադարձին, դաշոյնով վրան յարձակեցաւ: Բայց Վազգէն կորովի կերպով ինքզինքը պաշտպանեց դրպանի գէնքը ընկերոջը ձակաին պարպելով:

Ձէնքին պայթումէն ոտախկանները վրայ հասան և Վազգէնը ձերբակալելով բանտ առաջնորդեցին:

Այդ դէպքէն տարի մը վերջ Վարդանոյշ հակառակ օտարներու քով անական աշխատութիւններու երթալուն, դարձեալ նիւթական անձկութենէ կը տառապի և կ'որոշէ իր Արտաւազդ զաւակը դպրոցէն հանել: Բայց Արտաւազդ դասարանին առաջինը ըլլա-

լալուն իբր ձրիավարժ կ'ընդունուի և տնօրէնը կը խոստանայ անոր ցորեկուան ճաշն ալ հայթայթել :

Օր մը ճաշի պահուն, դասընկերը կը խայտառակէ Արտաւազդը, իբրև ոճրագործի մը զաւակ, որ արժանի չէ իրենց հետ ճաշելու :

Բոլոր աղաքը ծիծաղեցան Արտաւազդին վրայ, հեզնական նայուածք մը թողելով :

Արտաւազդ չափազանց յուզուելուն, կը նախընտրէ վարժարան չյաճախել, քան թէ ոճրագործի մը զաւակ մակդիրով նախատուիլ :

Վարդանոյշ զաւակը համոզելէ վերջ, կարողացաւ կրկին դրկել վարժարան և այն տարին տղան դասարանը երկու կարգ բարձրանալով յաջորդ տարին շրջանաւարտ ելաւ :

Արտաւազդ ճարտարապետութեան փափաք ունենալուն այդ ճիւղին կը հետեւի, ու իր յարասե աշխատութիւնով վարժարանը յաջողապէս աւարտելէն վերջ, կարող ճարտարապետ մը կ'ըլլայ և իր մայրը դարձեալ նախկին դիրքին կը հասցնէ :

Արտաւազդի յառաջդիմութիւնը տեսնող իր մեծահարուստ գործակից բարեկամը հիանալով այս երիտասարդին աշխատասիրութեան, որ վաղուց ի վեր արդէն փայլուն ապագայ կը խոստանար, մէկ հատիկ աղջկանը հետ կ'ամուսնացնէ զայն :

Արտաւազդի փափաքին համաձայն, օր մը մայրը զայն բանտ տանելով հօրը կը ներկայացնէ : Բայց հայրը չի համարձակիր անոր վղին փաթթուիլ, ինքզինքը արժանի չտեսնելով այդ տեսակ պարկեշտ տղու մը հայրը կոչուելու, և անոր խղճահարող դէմքը տեսնելէ վերջ, արտասուազին աչքերով կ'ըսէ. «մի գթար ինձի զաւակս, ես հոս ապրելու արժանի մարդ եմ, երբ հիմա անցեալիս վրայ կ'անդրադառնամ, հասկնալով գործած սխալներս, ինքզինքս ո՛րքան ամօթահար կը զգամ : Ուստի սիրով պիտի կրեմ պատիժս, որ իմ անցեալի թերութիւններուս հետեւանքն է :

ԱՆԳՈՒԹ ՀԱՅՐԸ

Հրաշեայի կինը մեռած էր, երկու զաւակներ ձր-
գելով՝ Համբարձում և Պայծառ :

Մանչը անչափահաս ըլլալուն հայրը որբանոց
դրաւ զայն :

Իրենց դրացի եղող Զարուհի, այրի ըլլալուն ջա-
նաց այս ամուրի մարդուն սիրաը գրաւել և յաջողե-
լով օրին մէկը իրարու հետ ամուսնացան :

Զարուհի խորթ աղջիկէն չախորժելով, միշտ հօրը
առջև կը վարկաբեկէր զայն և կնոջը սախալումովը
Հրաշեայ ալ հարադատ աղջիկը իր հարուստ մէկ բա-
րեկամին քովը իբրև սպասուհի դրաւ :

Պայծառ այնտեղ երկար սարիներ աշխատելէ
վերջ, ասն սիրոջ գործերը ձախող երթալով, ճամ-
բուեցաւ :

Պայծառ հիմա կը խորհէր թէ ինչպէս պիտի
հայթայթէր իր անունըր, կրկին խորթ մօրը հետ ապ-
րի՞լ. օ՛հ անտանելի էր անոր խոչտանգումները, և
անզրայ հօրը իրեն հանդէպ գործած անպաթ վարմունքը
իւր փափուկ արժանապատուութիւնը այնքան խորա-
պէս վերաւորուած էր որ այդ ցաւը տակաւին սրաին
մէջէն չէր կրցած փարատել, որով մտադրեց գուռները
գարնելով գործ խնդրել :

Համբարձում որբանոցին մէջ արհեստ մը սորված և խանութպան եղած ըլլալուն, իրեն պէս անբախտ աղջիկ մը երջանկացնելու համար, որբուհիի մը հետ ամուսնացած էր :

Պայծառ քանի մը տուներէ արդէն մերժուած ըլլալուն, երբ յուսահատ քայլերով Համբարձումի տան դուռը զարկաւ, կինը Մանիչակ դիմացը ելլելով անկէ գործ մը խնդրեց. սակայն Պայծառ երբ մերժուեցաւ կրկին աղաչեց որ դոնէ ձմրան ցուրտէն պատասպարուելու համար, իրենց տանը գեանայարկ մէկ անկիւնը գիշերուան մը համար սրամազրէին, որպէս զի իր յոգնած մարմինը քիչ մը կարենայ կազդուրել. Մանիչակ խղճալով այս երիտասարդ աղջկան վիճակին, ներս առնելով սենեակը տարաւ :

Գիշեր եղած ըլլալուն Համբարձում տուն դալով, կինը յայտնեց ամուսնոյն այդ աղջկան անպատասպար վիճակը և այդ գիշեր իրենց տունը մնալը :

Համբարձում տեսնելով այդ թշուառ աղջկան անել կացութեան մը մասնուած ըլլալը, գլխով մշտնջենապէս իր քովը կը պահէ դոնէ կնոջը գործերուն ալ օգտակար դարցնելու համար :

Բաւական օրեր անցնելէ վերջ Համբարձում այդ աղջկան անպաշտպան վիճակէն հետաքրքրուելով, անցեալէն տեղեկութիւններ ստանալ ուզեց :

Պայծառ իր ծնողքին ողբերգութիւնները պարզեց, սակայն ստաջին օրէն իսկ բան մը նշմարած ըլլալով, ինքզինքը երկար դապելէ վերջ, ներողութիւն խնդրելով, Համբարձումին կեանքէն դրուագներ ուղեց հասկնալ, որովհետև ինք տակաւին կը յիշէր իր վտար եղբորը որբանոցը չյանձնուած ճակատը դրանուող նշանը :

Համբարձում ըսելով իր մականունը ու որբանոցէն ելլելը, Պայծառ յայտնեց թէ ինք հարազատ քոյրն է իրեն, բայց մայրերնուն մեռնիլը պատճառ եղած էր, այս դժբախտութիւններուն և բոլոր մանրամասնութիւնները պատմելէ վերջ, քոյր ու եղբայր հեծկլտալով զիրար ողջագուրեցին:

Կինը սենեակէն ներս մտած պահուն, Համբարձում անոր ներկայացնելով, Մանիշակս, ասկէ վերջ այս աղջիկը մշտնջենապէս մեզի հետ պիտի ապրի և հետը օտարի մը պէս չպիտի վարուիս, որովհետեւ անիկա իմ հարազատ քոյրս է:

Գթասիրտ Մանիշակ որ միշտ քաղաքավարութեամբ կը վարուէր այդ տառապած աղջկան հետ, հիմա աւելի հրճուելով, սիրով ընդունեց ամուսնոյն տառաջարկը: Պայծառ այնուհետեւ եղբորը խոնարհ երգիքին տակ տիրող ընտանեկան խաղաղութեանը մէջ գտաւ իր երջանկութիւնը:

Չարուհիի չտայլ ծախքերուն հետեւանքով Հրաչեայի գործը խանդարուեցաւ և խանութին պարտքերը չկարենալով վճարել սնանկ հոչակուեցաւ:

Չարուհի տեսնելով որ Հրաչեայ իր արդուգարդի և նիւթական բոլոր պէտքերը լի ու լի չպիտի կրնայ կատարել, աւելի լաւ զիրքի տէր մարդ մը կը գտնէ. ամուսինը այն ատեն կը հասկնայ տպերախա կնոջ իրեն հանդէպ ունեցած կեղծ սէրը:

Հրաչեայ անկէ վերջ օրըստօրէ չքաւորութեան մղուեցաւ, սակայն երբէք իր դաւակներուն գուռը չղարկաւ, որովհետեւ իր գործած սխալները հիմա հասկնալով, ինքզինքը ամօթահար կը զգար անոնց քով:

Ս Ի Ր Ո Ղ Ս Ի Ր Տ Մ Ը

Նյութարդ հազիւ տասնըութը դարուններ բոլորած էր, երբ զխոսւածը իր զխմաց հանեց հրապուրիչ գեղեցկութիւն մը ունեցող Հերանոյչը :

Հերանոյչ չէր մերժեր նաև այն տղարբ, որոնք իրեն հետ տեսութիւն ընել կը փափաքէին և օր մը զիրքը աւելի լաւ երխտասարդի մը հետ ամուսնացաւ, առանց Նյութարդի տուած խոստումները նկատի առնելու :

Նյութարդ վայելուչ, հասակաւոր երխտասարդ մը ըլլալուն, գեղեցիկ աղջիկներ կը ցանկային անոր հետ յարարերութիւն մշակել, բայց Նյութարդ լուրջ աղայ մը ըլլալուն և փափոխամիտ աղջիկէ մը արդէն խարուած ըլլալով, անոնց ոչ մէկուն կարեւորութիւն կուտար և զիտէր թէ իրեն պէս յաւիտենական սէր կրող գաղտնարային ընկերուհի մը շատ զժուար էր գտնել :

Աիրոյ զժրախտութիւնը և համանմանը չգրանելուն տառապանքը չափազանց աղղկելով իր ջղային դըրութեանը, բժիշկը կը պատուիրէ ճամբորդութիւն կատարել հետու տեղ մը և հոն մնալ գոնէ ամառ մը :

Այս յուսահատ երխտասարդը դարձանային դուարթապին առաւօտով, շոգենաւային ճամբորդութենէ մը

վերջ բժիշկին պատուիրած գիւղը հասաւ, որ մեծ մասամբ պարզ տնակներէ կազմուած էր, ու ինք բնակեցաւ ծովուն եզերքը գտնուող պանդոկը :

Պանդոկին մօտը հիւղակի մը մէջ բնակող ընտանիքի մը աղջիկը կար որ շատ անգամ իրենց մօտակայ ծառին տակ նստած ընթերցանութեամբ կը զբաղէր, օր մը համարձակութիւնը կ'ունենայ հետը խօսելու և անունը Սօնա ըլլալը կը հասկնայ :

Նգուարդ իր ունեցած գծրախտութիւնը պատմած ժամանակ, կը նշմարէ որ Սօնաի շողջողուն աչքերուն մէջ մարգարտանման արցունքի շիթեր կը լեցուին : Բարի հողի մը աղնիւ սրտին լաւազոյն զգացումներէն բխած խղճահարութեան այդ ճշմարիտ ապացոյցը իր ցաւը սփոխելով, անոր հանդէպ կը սկսի համակրանք մը ընծայել. ու երկուքին միջև կը ծլի փոխադարձ և ամբիծ սէր մը :

Հետեւեալ օր ամբան գաղջ իրիկունով մը, երբ կենսախայտ զեփիւսը մեղմօրէն կը շոյէր անոնց գէմքը, պտոյտ մը կը կատարեն երթալով գիւղէն քիչ հեռու ծովախորշի մը եզերք և գրօտավայր մը կը նստին : Անամպ երկինքը քիչ յետոյ թուխ ամպերով կը պարուրուի և լուսինը հազիւ մերթ ընդ մերթ իր արծաթեայ նշոյլները կ'արձակէ :

Անձրեւարեր ամպերը հետոհետէ կը մօտենան, և ծովը ալեկոծելով թուխ գոյն մը կը ստանայ, ու քիչ վերջ այլեւս ժամանակն ալ ուշ ըլլալով, իրարմէ կը բաժնուին : Քանի մը ամիս վերջ Նգուարդի ճամբորդութեան օրը մօտեցած ըլլալուն, մայրը լուր կ'ընէ որ իրեն պատրաստած է գիրքը լաւ ընտանիքի մը աղջիկը :

Տղան իր վերջին նամակին մէջ կը պատասխանէ

որ ի՛նչ կարեւորութիւն ունի իրեն համար այդ աղջկան բարեկեցիկ վիճակը, որ կեանքի անահնկալ ճախորդութեան մէկ պահուն ան թերեւս այժբը պիտի յառէ ուրիշներու, եթէ ինք կարողութիւնը չկարենայ ունենալ անոր գոհարեղէն նուիրել, քանի որ չպիտի ունենայ այն շինական աղջկան մը աղնիւ զգացումները :

Ինչ հաճոյք կը պատճառէ իրեն քաղքենի օրիորդի մը շքեղազարդ տանը կահաւորուած սենեակը, եթէ ան չկրէ գիւղացի աղջկան մը սիրող սիրտը :

Իրեն համար դրամատէր մարդոցմէն աւելի կ'արժէր այն տղէտ քաղքեցիներէն անարգուած բարի մը չակները, որոնք իրենց հինաւուրց հանդերձներուն տակ կը կրեն հարուստ սիրտ մը :

Ինք Սօնաի հետ ամուսնացած ըլլալով, միացաւ այդ հիւղակին մէջ ապրող համեստ և համերաչխ ընտանիքին հետ և սիրալիր ամուսնութեան մը հրճանկութիւնը միայն հեծելու մաշելու հակամէտ իր բոլոր անկարելի բաղձանքներուն գոհացում տուած էր արդէն :

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ Ի Ն Մ Ա Յ Ի Ը

Սիրվարդ ամուսնացած էր ու երկու տարեկան մանչ մը ունէր :

Ամուսինը ուսուցիչ ըլլալուն դպրոցէն առած ամսականը հազիւ տան վարձքի և ապրուստի կը բաւէր :

Խեղճ մարդը օր մը հիւանդացաւ ու երկար տառապելէ վերջ մեռաւ :

Հէզ կինը, կը խորհէր թէ այլևս ինչպէ՞ս պիտի կրնար տան վարձքն ու ապրուստը հոգալ, մանաւանդ իր անչափահաս դուստրը որ այնքան նիւթական պէտքերու կը կարօտէր :

Օրերը կ'անցնէին, Սիրվարդ ճարահատ իր վերջնական որոշումը տալով, Մարտիկը որբանոց դրաւ, իր մայրական լուսանկարն ալ վիզէն կախելով : Խեղճ կինը հիմա սպասուհի եղած էր ու ծանր աշխատութիւններ կը ստանձնէր :

Աշխատութիւնէն աւելի սիրտը ընկճող վիշտը իր դաւկին կարօտը ըլլալուն, շարաթը անդամ մը կ'այցելէր որբանոց :

Օր մը նորէն երբ որբանոց գնաց, լսեց որ հարուստ բժիշկ մը Մարտիկը ատեր էր իրեն իրր հոգեպաւակ : Այս յայտնութեան առջև Սիրվարդ շանթահար եղած, յուզմունքէն կը դողդողար, ու յամբաքայլ որբանոցէն հեռանալով, մերթ ևաին կը դառնար, չէնքը վերջին անգամ դիտելու համար :

Անցան տարիներ և Մարտիկ բաւական մեցծած էր ամուրի բժիշկին քով, բայց բժիշկը մօրը լուսանկարը վիզին վրայ ձգած ըլլալով, անոր համոզած էր թէ մայրը վաղուց մեռած է :

Բժիշկը տեսնելով որ շատ ընդունակ տղայ մըն է, դայն բժշկական վարժարան դրաւ :

Ան իր դասընթացքները յաջողապէս աւարտելէ վերջ կարող բժիշկ մը ըլլալով, Եէտի գուլէի Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի գործողութեան ճիւղի բժշկապետ ընտրուեցաւ :

Մարտիկ օգնական հիւանդապահուհի մը ունէր որ ժրաջան աշխատութիւն ցոյց տալուն, համակրելով անոր հետը ամուսնացաւ :

Սիրվարդ կեանքին մէջ երկար տառապանքներ կրելէ վերջ, այլեւս չկարենալով աշխատիլ իր անձուկ վիճակը յայտնեց հիւանդանոցի տնօրէնին ու սեէ մէկը չունենալը հաստատուելով ընդունուեցաւ ծերանոցի բաժինը :

Ծերանոցին մէջ անհանգստութիւն մը զգալուն գործողութեան անհրաժեշտութիւնը տեսնուեցաւ, և փոխադրեցին զինքը վիրաբուժական յարկաբաժինը : սակայն սենեակէն ներս մտած ժամանակ բժշկապետը այս կնոջ գէմքը ուշադրութեամբ դիտելէ վերջ, նշմարեց որ անոր դիմադիմը իր քովը պահած մօրը լուսանկարին պանազան մասերը շատ կը յիշեցնէր, ուստի դրպանէն պատկերը հանելով անոր ցոյց տուաւ, հարցնելով թէ արդեօք սեւէ է ազգականական կապ մը ունի՞ այդ կնոջ հետ :

Սիրվարդ յայտնեց թէ նիւթական անձկութեան հետեւանքով իր այդ լուսանկարը անչափահաս գաւկին վիզէն կախած ու որբանոց յանձնած էր դայն : Բժշկապետը երբ իր անունը կը յայտնէ, խեղճ մայրը այ-

լայլած կը կոչէ. «Մարտիկ դաւակա, դուն այսօր բժշկապետ մը եղեր ես մինչ ես քու մօտդ ըլլալովս լուր չունիմ և ծերանոցին անկիւնը կարօտովդ կեանքս կը մաշեցնէի» :

Մայր ու զաւակ զիրար ողջագուրելէ յետոյ, բժշկապետը լուր կ'ընէ, իր սեփական սենեակը գանուող կնոջը որպէս զի զաւակը առնելով անմիջապէս գայ : Սիրվարդ իր ողբերգական կեանքը համառօտ մը պատմելով, զինքը կորսնցնելուն պատճառները կը պարզէ և բժշկապետը իր հարադատ մօրը խօսքերէն կը հետեւցնէ ճշմարտութիւնը :

Բժշկապետին կիներ և զաւակը գալով, Սիրվարդ կ'ողջագուրէ իր անչափահաս թոռնիկը, և անոր գրկիսուն նորարոյս մազերուն վրայ, արցունքի վճիտ կաթիլներ կ'անձրուէ :

Գործողութեան ժամանակը հասած էր, բայց բժշկապետը մօրը վրայ գործողութիւն չի համարձակիր կատարել. և այդ պաշտօնը կը յանձնէ իր երկրորդական բժիշկին, թելադրելով նաև պէտք եղածները :

Սիրվարդի գործողութիւնը կը կատարուի, բայց հիւժած մարմինը չստկալով այդ ցաւին դանակներուն տակ կը մեռնի :

Բժշկապետը իր դժբախտ մօրը յուղարկաւորութեան պատրաստութիւնները տեսնելէ վերջ, հետեւեալ օրը բարեկամներն ու հիւանդանոցին բժիշկները ամէնքն ալ մէյմէկ փունջերով զարդարած էին հանգուցեալին գագաղը :

Ամբողջ հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը վշտակից ըլլալով, շքեղ յուղարկաւորութիւն մը կատարեցին իրենց բժշկապետին մօրը :

ՈՐԲՈՒՇԻՆ ՄԱՇԸ

Ժիրայրի ծնողքը անակնկալ յաջողութիւնով մը հարատայած էր և բարիք մը ըրած ըլլալու համար որբանոցէն աղջիկ մը առին անունը Երջանիկ դնելով : Ժիրայրէն մէկ տարեկան փոքր էր ան տասնը-
հօթը դարուններ հազիւ բոլորած ըլլալով :

Խեղճ որբուհիին աչքերը լեցուեցան ուրախու-
թեան ճառագայթներով, որովհետև այլևս որբանոցի միօրինակ կեանքը ձգելով, հիմա պիտի նետուէր գործնական և փոփոխակի կեանքի մը մէջ :

Երջանիկ տանը իրրև սպասուհին, սիրով կը կա-
տարէր իրեն յասկացուած գործերը :

Ժիրայր որ երկրորդական վարժարան կը յաճա-
խէր, այդ աղջկան դադափարներուն թափանցելով, կը հասկնար թէ ան հասարակ աղջկան մը զգացողու-
թիւնը չունէր և կը խզճար որ ճակատագրային ապե-
րախտ խաղերը զայն որբ թողլով, խեղճը պարտա-
ւորուած էր, օտարի մը տուն սպասուհի դառնալ :

Ժիրայր տեսնելով իր անուս ծնողքին կոշտ վե-
րաբերմունքը այդ զգայուն աղջկան հանդէպ, ամէն
օր խոհանոց իջնելով կ'օգնէր անոր :

Երջանիկ չափազանց կը հրճուէր, տեսնելով տանը

մէջ միայն այդ տղուն իրեն հանդէպ ունեցած ազնիւ վերաբերումը :

Այս երկու երիտասարդ հոգիները մէկզմէկ սիրելով լուսնակ գիշերներ, տունը խոր քունի մէջ եղած ժամանակ դուրս կ'ելլէին, կապոյտ ու միապաղաղ ծովուն կղերքը նստելով, աստեղազարդ երկնակամարին արծաթափայլ լուսնի շողերուն տակ երջանիկ պահեր ապրելու :

Սակայն ժիրայրի ծնողքը երբ նշմարեցին անոնց գաղտնի յարաբերութիւնը, պէտք եղած յանդիմանութիւնները ընելով միշտ հակեցին իրենց տղուն վրայ իսկ երջանիկի պատիժ ըլլալու համար տան գործերը կատարել տալէ վերջ, ամէն օր իրենց մօտիկ մէկ աղագականին կը դրկէին, որպէսզի անոնց ալ գործերը կատարէ. և այդ դիւրապղած աղջկան հանդէպ անպատիժ վարմունքնին, իրենց հրճուանք կը պատճառէր :

Ծանր աշխատութիւններէն այս փափուկ որբուհին նուրբ մարմինը կը հիւժէր և ձմրան ցուրտ գիշեր մը, անեցիները պարտէզը ժամերով զբաղում մը տալերնուն վերջ, դժբախտ աղջկան վրայ սաստիկ դող մը գալով պառկեցաւ տենդով :

Հետեւեալ առաւօտ ծանր հիւանդ ըլլալուն չկրքաւ ելլել անկողինէն. այն անկողինը որ վերջին օրերը ամէնէն վարի հարկը փոխադրած էին :

Բան մը բերանը չգնելով, իր չորցած կոկորդը միայն ժիրայրի բերած տաք բմպելիքովը կը թրջէր : Գիշերները մինչև առաւօտ անքուն անցնելով, իր ցուրտ ննջասենեակէն կը դիտէր երբեմն անամպ երկնքին պայծառ լուսինը, և բնութեան ծոցին մէջ ժիրայրի հետ անցուցած ժամերը կը յիշեր ու կը յուզուէր :

Կեանքի դառնութիւններուն ու ձախառագրի հա-

լածանքին համակերպած էր ան, յուսալով որ թերեւս օր մը ինք ալ անակնկալ յաջողութիւն մը ունենար, քանի որ այնքան ղգայուն և բարի սիրտ մը կը կրէր...

Բայց դարնանամուտի ցուրտ գիշեր մը, աչքերը յաւիտենապէս փակեց իր տենչացած կեանքին բոլոր երազները միասին տանելով:

Հետեւեալ օր յուղարկաւորութեանը ոչ մէկը ներկայ էր բացի Ժիրայրէն, որուն նուիրած ձիւնաթոյր ծաղիկներէ կազմած փունջը կը դարդարէր հէք որբուկին սպիտակ դադաղը. և մեռելական ծախքն ալ այս վերջինը վճարած էր ծնողքէն դադանի պահած դրամովը:

Սիրոյ այս դժբախտութենէն վերջ, Ժիրայրի ջղային դրութիւնը խանդարուելով երկար ժամանակ սուէզրադումի մը չկրցաւ հետեւիլ ու երջանիկը հետզհետէ մոռնալու տեղ, անոր հանդէպ բռնեցած բուռն սէրը աւելի սաստկացաւ:

Ժիրայր այլեւս սուէ աղջկան հանդէպ համակերանք մը չզգայ, հրեշտակային գեղեցկութիւն ունեցող կաթնաթոյր աղջիկներն անգամ իր արիւնտա սրտին և վիրաւոր հոգւոյն հաճոյք չէին պատճառեր. այլեւս կեանքը իրեն համար աւելորդ պերճանք մը և ծանր բեռ մըն էր:

Ժիրայրի ջիւերը օրըստօրէ աւելի գրգռուելէ վերջ, խելադարութեան նշաններ ցոյց տալուն, յիմարանոց փոխադրեցին դայն:

Պարագայները երջանիկի նմանող որբուհի մը գտան և կը տանէին իրեն ամուսնացնել ուզելով հիմա առանց անոր չքաւորութիւնը նկատի առնելու, իրենց զաւկին փրկութեանը համար, բայց այլեւս Ժիրայրի նողկանք կ'ազդէր թերակիրթ ծնողքին դէմքը

տեսնել անգամ. կը վախէր մարդոցմէն. ծաղիկներու
չուշանային քնքշութիւնը, թաւշագեղ վարդերու քաղց-
րաբոյր թերթիկները միայն Երջանիկի նմանցնելով,
անոնց հետ կը խօսէր:

Միշտ տրտում էր, ու երբեմն անդադար կուլար,
ինչպէս հեծեծագին արտասուած էր Երջանիկի տխրա-
բոյր դագաղին վրայ:

Ս Ի Ր Ա Յ Ա Ր Ա Բ Ե Ղ Ա Ն

Տրդաս աղքատ ծնողքի մը զաւակն էր, հարուստ մարդ մը անոր պաշտպան կանգնելով զայն վարժարան կը դրկէ :

Գասարանին մէջ ան միշտ առաջնութիւնը շահելուն իր ուշիմութիւնը տեսնող Արաքսի այդ աղուն տաղանդին հիանալով, անոր հանդէպ մեծ համակրանք ցոյց կուտայ : Թէև ան թաղին մէջ աչքառու մէկ հարուստին աղջիկն էր, բայց նկատի չէր առնել իրենց միջև տիրող նիւթակսն անհաւասարութիւնը :

Տրդաս որ նշմարած էր այդ աղջկան իրեն հանդէպ համակրանք մը ունենալը, օր մը փողոցը դիմացը ելած պահուն, համարձակեցաւ հետը խօսիլ :

Արաքսի իր բուն սէրը երբ յայտնեց. Տրդաս զարմանալով բաւ, «Ձեզի պէս հարուստ աղջիկ մը ինձի պէս աղքատ տղայ մը սիրէ. այս նիւթապաշտ և շահամոլ դարուն մէջ ձեզի պէս աղնիւ և վեհոյի մէկը շատ հաղու աղիւտ կը գտնուի, օրիտ'րդ, դուք որ նիւթապէս հարուստ, ու գեղեցկութեան տեսակէտով այ աչքառու էք, ձեր ծնողքը ս'վ գիտէ ի՛նչ բարեկեցիկ ընտանիքի աղաքների պատրաստած է» :

Արաքսի. — Ամուսինս որքան այ հարատութեան

տէր ըլլայ, չեմ ախորժիր եթէ միայն գործէ հաս-
կընալով, գիշերները հրապարակի անցուդարձերը
պատմէ ինծի. ես կեանքի ընկեր ընտրելիք տղու մը
նոր հագուստներէն չեմ շլանար, որոնք վաղանցուկ
զարդարանքներ են :

Տրդաս. — Կը գնահատեմ քեզ Արաքսի որ ներ-
կայ թեթեւօլիկ աղջիկներու մեծամասնութեան մէջ
դուն զազափարային ամուսին մը ընտրել կ'ուզես :

Արաքսի. — Եթէ արդի աղջիկները նկատի առնես,
անոնց մէջ կը գտնուին այնպիսի անմիտներ, որոնք
իրենց ամուսինը պատերէն կ'ուզեն ընտրել, այդ տե-
սակ տեղեր յաճախող երիտասարդ մը ի՞նչ նկարագիր
կրնայ ունենալ :

Տրդաս. — Անոր համար հիմայ ամուսնացած զոյ-
ղերու միջև անհամաձայնութիւնները անպակաս են :

Արաքսի. — Ես իմ գեղեցկութեանս արժէքը գնա-
հատող նրբաձաշակ ամուսին կը փնտռեմ. հողեկան
ըզձանքներուս գոհացում չտուող կոշտ ամուսինի մը
զրամը հաճելի չի թուիր ինծի :

Տրդաս. — Ո՞ւր է հիմա քեզի պէս նուրբ աղջիկ .
արդի օրիորդներուն մեծամասնութիւնը, ուսէ՛ ձաշակի
և նպատակի մը տէր չըլլալով, իրենց զիմաց ելլող
ուսէ՛ տղու մը անմիջապէս կը հաւնին, կը բաւէ որ
զրամ ունենայ ան. այդպիսիներ կեանքը միայն զրամը
ըմբռնած են, մինչդեռ կան այնպիսի հողեկան ըզ-
ձանքներ որոնք զրամով չ'ըլլար, բայց այդ հողեկան
բաղձանքները բարձր հողի տէր մարդու համար է :

Արաքսի. — Անոր համար կ'ուզեմ որ կեանքիս
ընկերը միայն դուն ըլլաս Տրդաս, որովհետև մաքուր
խառնուածքի տէր ըլլալուդ, վստահ եմ թէ ինձմէ՛ զատ
ուրիշին չես համակրիր. ըսէ, Տրդաս կը սիրե՞ս զիս :

Տրդաս. — Քեզի պէս հմայքոտ աղջիկ մը ինչպէ՞ս
չսիրել, Արաքսի, դուն բնութեան բոլոր գեղեցկու-

Թիւններովը օժտուած ես. քու աչքերուդ մեկանոյշ նայուածքը, երփնազեղ դէմքիդ բոլոր արտայայտութիւնները սէր կ'արթնցնէ սրտիս մէջ :

Արաքսի.— Խօսէ Տրդատ, քու խօսքերդ են որ իմ հոգիիս կազդոյր կուտան. քու հեշտաբոյր խօսքերդ աւերակ հոգւոյս համար ծաղիկի սերմեր են, որոնք ասկէ վերջ հոն պիտի բողբոջեն երջանկութեան ծաղիկներ : Քու խօսքերուդ քաղցրութիւնը, պիտի մնայ յաւիտեան սիրահար հոգւոյս մէջ :

Տրդատ.— Մարդ ո՛րքան անզգայ պէտք է ըլլայ որ անտարբեր մնայ քու արփիազեղ դէմքիդ, զուարթարոյր ժպիտներուդ առջև. պայծառազեղ դէմքիդ, սրտիս մէջ արձակած նշոյլները, վարդերանդ ցոլքերով պիտի բոցավառեն, կեանքիս մինչև մայրամուտը :

Արաքսի.— Ուրեմն այս տարեչրջանին դպրոցէն ելլելէ վերջ, ծնողքիս այս վախաքս յայտնելով կը նշանուինք :

Տրդատ.— Բայց կը վարանիմ, չըլլայ թէ աղքատ աղայ մը ըլլալուս համար ծնողքդ քեզ չխտայ ինծի :

Արաքսի.— Քանի որ սիրտը ուղածին կ'երթայ, չքաւոր աղայ մը պարտաւոր չէ անպատճառ աղքատ աղջիկ մը տոնելու, կամ հարուստ աղջիկ մը բարեկեցիկ բնտանիքի մը աղան :

Տրդատ.— Երանի թէ ծնողական պարագաներդ ալ քեզի պէս խորհող ըլլան :

Արաքսի.— Հայրիկիս վաճառատունը քանի մը պաշտօնեաներ կան, քեզի ալ եթէ ընդունի իր քով, վստահ եմ թէ դո՛ն կը մնայ :

Տրդատ.— Հայրիկիդ խանութը եթէ աշխատիմ մարդ կ'ըլլամ, Արաքսի, որովհետև դէպի լաւին, դէպի գեղեցիկին հակումը ունիմ, բայց ձեզի պէս բան

բեկեցիկ ընտանիք մը պէտք է թեւէս բռնէ որպէս զի բարձրանամ, որովհետեւ զրամ մսխող սրիկայ մը չեմ, այլ հարուստ և ժողովուրդին մէջ ընտրուած դասակարգէ ազնիւ անձնաւորութիւն մը ըլլալ կ'ուզեմ:

Այս սիրահար զոյգերը իրիկունները գպրոցէն վերադարձին պատյաներ կը կատարէին, սակայն վերջի-վերջոյ, շարունակաբար Արաքսիի տունէն բացակայ մնալը ծնողքին ուշադրութիւնը գրաւելով, արգելք կը դնէ այս միութեան:

Հիմա մէկզմէկ միայն գպրոցը կը տեսնէին, առանց խօսելու և վերջին քննութիւնները եկած ըլլալով, գպրոցական չքանք աւարտեցին:

Արաքսի ծնողքին պարզեց իր համակրած աղուն հանգէպ ունեցած սէրը, սակայն պարապաները արգելք կը դնէ անոր փափաքին, և գրաձօժիտ յատկացնելով ամուսնացուցին բարեկեցիկ ընտանիքի մը աղուն հետ:

Տրդատ վարժարանէն ելլելով թէև գործի մասու, սակայն ըսելով Արաքսիի ամուսնութիւնը սիրտը վերջին աստիճան բնկծուելով յուսահատ վիճակ մը ունեցաւ, այդ մեղամաղձատութիւնը իր ջղաջին գրութիւնը խանդարելով չափազանց կը հիւժէր, և աշխատութիւնը անհանդուրժելի կը դառնար իրեն:

Տրդատ գործէն ելաւ ու որոշեց քաղաքէն հեռանալով հովիւ ըլլալ, կարելի է Արաքսիէն հեռու ոչխարներուն հետ տարուելով մտնար ան այդ վիշտը հեռաւոր ամայութեան մէջ:

Մտադրածը գործադրելով, ամէն առաւօտ ոչխարները կ'արածէր գաշտերուն ու բլուրներուն վրայ, բայց հիմա վիճակը աւելի վատթարացած էր, որովհետեւ գտնուած վայրէն կ'երևէր Արաքսիի բնակած թաղը:

Այս անգամ որոշեց երկրէն դուրս ելլելով, աշխարհի հեռաւոր մէկ անկիւնը երթալ, բայց ի՞նչ միջոցաւ, քանի որ նիւթական նեղութիւն կը կրէր, դժուար պիտի ըլլար այդ օտար երկնքին տակ անծանօթ մարդոց մէջ ապրիլ. խորհեցաւ պատրիարքարան երթալով վարդապետ ըլլալու փափաք յայտնել. ու երբ ներկայանալով խնդիրը պարզեց, Արքազան Հայրը տեսնելով այդ աղուն նիհար կազմը ըսաւ. «կուսակրօնութիւնը դիւրին չէ սղաս, երկար ժամանակի կը կարօտի, այդ տարիներու ընթացքին, այնտեղի կանոններուն պիտի կարենա՞ս տակալ: Փափաք ունի՞մ, Արքազան Հայր, փափաքը և կամքը ամէն դժուարութիւններուն կրնայ յաղթել:»

Արքազան Հայրը տեսնելով այդ աղուն ինքնավրաստան խօսքերը, թափանցելով անոր մարտը խառնուածքին, լուսանկարը ասնելով վանք խրկեց, իրրեւ ժառանգատօրայ վարժարանի աշակերացու:»

Վանքէն պէտք եղած ձեւակերպութիւնները տեսնելով կանչեցին այս աղան:»

Վերջին օրը երբ անցաւ Արաքսիին տանը ասջեւէն Տրդատ դուռնէն նամակ մը ձգեց մէջը գրուած ըլլալով. «Միրելի Արաքսիս, ուրախացայ երբ խնայայ թէ, ամուսնացեր ես քեզի յարմար ընտանիքի մը աղուն հետ. արդէն այդ պարագան վաղուց գուշակած էի: Մնաս բարով. այլեւս Արաքսի ինձի հանդէպ ունեցած ստաջին սէրդ թող հիմա սրտիդ մէջ յիշատակի մը նուազուն նշոյլը ըլլայ. բայց ինձի համար ամէն ժամանակ հոգւոյս խորը մշտափաս բոց մը պիտի մնայ. քեզ մտածելով անքուն գիշերներ շատ անցուցի թափառական մը ըլլալով այս երիտասարդական շրջանիս և քեզ տակաւին չկարենալ մտնալուս համար այսօր կը նախընտրեմ միջավայրէդ հեռու վանք մը քաշուելով վարդապետ ըլլալ:»

Հետեւեալ օր շոգեհաւը անծայրաժիր ծովուն ջու-

րերը ձեռքերով, վերջապէս հասաւ երթալիք նաւահանգիստը, ուր վարդապետի մը ընկերակցութեամբ Տրդատ վանք առաջնորդուեցաւ :

Տարիներ անցան . Արաքսի ծնողքը կորսնցնելէ վերջ, ամուսինն ալ գործողութեան մը հետեւանքով մեռաւ : Հիմա առանձին բոլորովին ազատ էր, և միեւնոյն ժամանակ բաւական հարստութեան ալ տէր ըլլալուն, ունեցած գրամովը կրնար ապրիլ պէտք կողածին պէս . ապրիլ անոր հետ որ պատանեկութեան ժամանակ այնքան բուռն կերպով սիրած էր, և մինչև ցարդ տակաւին չէր մոռցած :

Ուստի մտադրեց երթալ Տրդատի քով, եթէ զինքը չէր մոռցած, անշուշտ կուսակրօնութիւնը կը թողուր և կրնային իր ունեցած հարստութիւնով երջանիկ կեանք մը ապրիլ :

Արաքսի վերջապէս հասաւ վանք : Տրդատը երբ տեսնել ուզեց, վանահայրը յիշեց այդ տղան ու պատասխանեց թէ վանք մանկէ տարի մը վերջ անձնապան կղած էր ան, թողած նամակը տակաւին պահած ըլլալուն, Արաքսի տալով կարգացուց, որուն պարունակութեանը մէջ գրուած էր սա տողերը. «Փերապատիւ Արքաղան Հայր, այսօր ձեզմէ անդարձ կը բաժնուիմ, որովհետև կեանքը ինձի ձանձրացուցիչ և անտանելի դարձած է, հայրենիքս դանուած ժամանակ Արաքսի անունով աղջիկ մը սիրած եմ, ու զայն մտնայր կարելի չըլլալով, կը նախընտրեմ այս ցաւատանց կեանքիս վերջ տալ այլևս» : Արաքսի կրակսի դասնօրէն արտասնուել և իր վաղամեակի սիրահարին վերեզմանը գնել տեսնել փափաքելով, կ'այցելէ անոր հողակոյտին, և մեծապումար գրամ ծախսելով, իր դժբախտ սիրահարին վրայ մեծ չիրիմ մը կանդնել կուտայ ու փափաք կը յայտնէ որ մեռնելէ վերջ քովը թողեն զինքը : Արաքսի այնուհետև աշխարհի բոլոր հաճոյքներէն հեռու մայրապետ եղաւ :

Կ Ա Ղ Ա Ն Դ Ի Գ Ի Շ Ե Ր

Յակոր մայրը վաղուց կորսնցուցած ըլլալով, չէր ունեցած մօրենական գրուանքներն ու գուրգուրանքը: Հայրը կ'աշխատէր օրական իրենց ապրուստը հողալու համար և միևնոյն ժամանակ կը խորհէր իր սոցան գիշերօթիկ վարժարան մը դնել. սակայն նիւթական նեղութիւնը չթոյլատրելուն պարտաւորուած էր իրենց թաղին մօտակայ վարժարանը գրկել: Յակոր հանդարտ և մեղամաղձօտ սոցայ մըն էր. կարծես միշտ անդրադարձումը ունենար իր մօրը բացակայութեանը:

Յորեկները տունը մէկը չգտնուելուն պարտաւոր էր կէսօրուան ճաշը գպրոցը ընել, և ընկերներուն ձօխ համադամներուն քով, իր անբաւարար ուտելիքը աչքի կը դարնէր, այնպէս որ օր մը թերակիրթ հարուստի մը զաւակը փոխանակ խղճահարկով գոնէ իր աւելորդ ուտելիքներէն մաս մը բաժին հանելու այդ թշուառ դասընկերօջը, անդթութեամբ և գոռոզարար ծաղրեց անոր աղքատիկ սեղանը:

Յակոր կրկին անգամ յուզուելով, կը խորհէր որ եթէ մայր մը ունենար և համեստ դիրք մը ունենային իր ընկերներուն քով ծաղրելի չպիտի ըլլար:

Այդ անարգանքին թէև չպատասխանեց բայց, իր դալկահար այտերէն արցունքի քանի մը կաթիլներ սահեցան ու որոշեց իր ճաշը այլևս սուներ սուտի ։
Յակորբ ամէն գիշերուան պէս կաղանդի մը գիշերն ալ կըսպասէր հօրը դալուստին ։

Իր մութ սենեակէն կը դիտէր դրացիներուն տան աւանդական սեղանը՝ հովանաւորուած եզեւինի երփներանդ լոյսերով, ու մտածեց որ ինք զըկուած էր այդ շքեղազարդութիւններէն ։

Հայրը եկաւ սովորականէն քիչ մը աւելի ուշ, ներքնապէս յուզուած, բայց ստանց յայտնի ընկաւ ։ Հակառակ խիստ բարկացած ըլլալուն, նորէն կրցածին չափ աշխատեր էր իր մէկ հասիկ գաւկին սիրտը ուրախացնել նուէր մը ստելով ։

Յակորբ թէև ստացաւ նուէրը, բայց ուրախ չէր, կըզգար թէ հայրը հոգեկան վիշտ մը ունէր ։ Հայրը հետեւեալ աստու ինքզինքը ուժաստատ զգալով հիւսանդացաւ ։

Խթումի իրիկունն էր, եկեղեցին գանդակը կը հնչէր ուժգին ։

Յակորբ պատուհանին առջև նստած ձեռքը դիտուն կը մտածէր հօրը ծանր վիճակին վրայ, մինչ ընկերները կաղանդի առթիւ նոր հազուատներ նուէր ստացած ըլլալնուն խմբովին մաքուր հաղում, դուրսէն կը ժպտէին իրեն... իրենց ծնողքին հետ եկեղեցի երթալով ։

Նայն սրահուն վերէն հայրը կը ձայնէր ։ Յակորբ անմիջապէս զոզոզոզալէն վեր ելաւ ու հիւանդը նուազկոտ աչքերը գաւկին վրայ յասելով, մայերը շոյելէ ու փայփայելէ վերջ ըսաւ. «Խեղճ գաւակս գուն արդէն չառ փոքր տարիքէդ զըկուեցար մօրենական գարգու» ։

բանդէ, իսկ այսօր նախադասուամ մը ինծի կ'ըսէ թէ
 ևս ալ պիտի մեռնիմ :

Արդէն քու մօրդ մահէն վերջ, աշխարհը ինծի
 չառտնոյ ամայի, աւերակ դարձած էր բայց միշտ գուն
 եղար իմ ցաւիս փոփիչը. ու այլևս ամուսնութենէ
 հրաժարեցայ, վախճալով որ խորթ մայր մը քեզ կ'ընկ-
 ճէ, հողիդ կը խոչտանդէ, և միշտ սիրազ կը վերա-
 ւորէ : Դժբախտ զաւակս, հակառակ այնքան երկար
 սարիներ պարկեշտօրէն աշխատելուս, չկրցի քու ա-
 պագայ ապահովել, բաղձանքս էր միայն բարեկեցիկ
 վիճակդ տեսնալ, բայց դասն ճակատադիրը կը սրար-
 տաւորէ այսօր որ ևս ալ հետանամ քեզմէ, այդ ըզ-
 ձանքս սրտիս մէջ թաղելով :

Երբ օր մը գաս այցելիլ քու յողնատանջ հօրդ սա-
 կորներուն, փոխանակ հողակոյտիս վրայ հեծկլտալու,
 երջանկու թեանդ լուրը բեր, այն ատեն հողիս ապրած
 պիտի ըլլայ դրախտային պարակցներու մէջ» :

Այս խօսքերը ըսելէ վերջ աչքերը կը փակէ յա-
 ւիտենապէս : Յակօր ատանձին կուլայ ժամերով և
 յունուարի այդ սպարոյր դիչերուն մէջ, աչքին առջև
 դէչ տեսիլքներ կը պատկերանան. խտտաչունջ հովը
 քանի մանչէր կը ստակար, բայց վախէն նոյնիակ չէր
 կրնար շարժիլ : Դուքսը մըրկացոյց քամին հեաղհեաէ
 աւելի դառնաչունջ կ'ոտնար և այդ սարսափազու սու-
 լումներուն մէջէն, խորունկէն երգի մը ձայնը տկան-
 ջին կը հասնէր. այս՛, մանչ սղաք դուքսը Յիսուսի
 ծնունդը կ'աւետէին, «Քորհուրդ մեծ և սքանչելին»
 երգելով : Ո՛րքան ներդաշնակօրէն կ'երածչաէին այդ
 մեղանոյչ եղանակները, և ինչքան քաղցր կուգար
 նոյն կրկնուած սրտատուչ մեղեդիները խաւարին մէ-
 ջէն իր թափած արցունքներուն հետ :

Քիչ վերջ եկեղեցիին զանգակը կը հնչէր ուժգին
զուարթօրէն Մնուհար աւետելով :

Գուրսը չոր ցուրտ մը կը լիզէր ամէն կողմ, և
թեթեւ ձիւն մը մաղուելով արդէն ճերմակ սաւանի մը
պէս ծածկած էր հսկայ շէնքերուն տանիքները :

Առաւօտուն կանուխ գուռը դարնուեցաւ . գործա-
տեղիին պաշտօնեան էր, որ հայրը կրկին պաշտօնի կը
կանչէր, կաղանդին գիշերը ճամբուած ըլլալուն : Ո-
րովհետեւ իրրեւ գող դրպարտուեր էր ան, բայց յետոյ
արդարութիւնը երեւան ելլելով, հասկցեր էին անմեղ
մարդ մը ըլլալը :

Յակոբ կաղանդի գիշերէն ի վեր հօրը ունեցած
հոգեկան տառապանքը և նեղութեանը պատճառը հաս-
կընալով կրկին անգամ յուզուեցաւ, և պաշտօնեային
իրողութիւնը պարզելով, հօրը սրտի սաստիկ յուզու-
մէն մեանիլը ըսաւ :

Այս մահուան գոյժը խոր յուզմունք պատճառեց
գործատէրին . և ինք պատրաստութիւն տեսաւ փա-
ռաւոր յուզարկաւորութեան մը :

Մեռելոցին օրը, ննջեցեալը եկեղեցիին ճիշդ մէջ-
տեղը դրուած էր գեղանուրը ծաղկեփունջով մը զար-
դարուն : Գործատեղին փակ էր այն օրը, և բոլոր
պաշտօնէութիւնը կանուխէն շրջապատած էին իրենց
աշխատակցին դադաղը :

Արարողութենէն վերջ գործարանատէրը խիստ
յուզուած իր սխալ վարմունքէն, դադաղին քովը գա-
լով, վեր առաւ հանրութեան առջև հանդուցեալին
բարձր արժանիքները ըսելով . « Հաւատարիմ պաշտօն-
եաս, թէև այսօր մեռէ կը հեռանաս, սակայն ինք
սուգի մէջ կը թողուս զիս և բոլոր պաշտօնակիցներդ,
որովհետև ամէնքս ալ կը սիրէինք քեզ, դուն բացա-

ուիկ ձիրքերով, բարոյական մաքուր խառնուածքով
բարձր նկարագրի տէր ազնիւ անձնաւորութիւն մըն
էիր. քու բացակայութիւնդ միշտ զգալի ըլլալով, եր-
բեք չպիտի մոռնանք քեզ) :

Բոլոր պաշտօնեաները գիտակ իրենց աշխատակ-
ցին մահուան պատճառին, արտասուագին աչքերով
վեր բարձրացուցին անոր դագաղը, և իրենց ուսե-
րուն վրայ առած զգայունց մահերդի թրթռուն
չեչտերովը յամբարայլ եկեղեցիէն երբ դուրս կը հա-
նէին, Յակոբ յանկարծ լալազին դոչեց, «հա՛յր ինչո՞ւ
ինձմէ այսքան շուտ կը հեռանաս, դիտ քոլորովին սրբ
թողելով. հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս :»

Գործարանատէրը ողջագուրելով Յակոբը բառ.
«անհոգ եղիր դաւանիս, թէև այսօր հայրդ քեզմէ ան-
դարձ կը բաժնուի, բայց ես քեզի չպիտի զգայնեմ
սրբութիւնդ իմ գաւակներուս մէջ . . . :

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՆՇԱՆԱԾԸ

Ներսէս և Հայկուհի իրենց վարժարանը աւարտած ըլլալով, երկուքը միշտ դասընկեր եղած էին :

Ներսէսի հայրը սեզանաւոր էր, և աղան հօրը զործին հետեւելուն պատճառաւ ամէն օր հրապարակ կ'ըջնէր : Հայկուհի հակառակ դասարանին առաջնակարգ աշակերտուհին ըլլալուն, իր ծնողքին նիւթականի անբաւարարութիւնը արգելք եղած էր, երկրորդական վարժարան մը յաճախելուն, որով իրեն ապագայ կ'ընարէ կարուծուի :

Այս երկու համակիր դասընկերները փոխադարձաբար զիրար սիրելով, տեսութիւննին կը շարունակէին : Հայկուհի յուրջ ազջիկ մը ըլլալուն, հայիւ մի քանի ընկերուհի բնարած էր իրեն պաշտօնարակից : Անոնք լսելով իրենց ընկերուհիին հարուստ սեզանաւորի արդուն հետ տեսնութիւնը, շարամտօրէն աղուն հօրը տեղեկացուցին :

Հայրը լսելով թէ, իր դուստր աղքատ մէկ ազջրկան մը հետ կը սիրարանէ, սաստիկ բարկացաւ արդուն և յանդիմանեց որ անպամ մըն ալ այդ տեսակ չքաւոր բնտանիքի ազջիկներուն հետ յարարելութիւն չսկսի, ապա թէ ոչ տունէն կը վաճառուի :

Ներսէս հիմա պարտաւ որուած Հայկուհիի հետ ընկերութիւնը ինչպէս ըլլալով վերջին աստիճան կը նեղուէր, ու այդ կարօտին ընկճումէն հիւանդացաւ քմիչկը յանձնարարեց ամուսնացնել զայն : Հայրը արդուն անուղղակի միջոցներով խնայուց թէ իրենց զիրքին վայել ազջիկ մը եթէ գտնէ պիտի ամուսնացնէ : ասկայն աղան հօրը յայտնեց որ իր երջանկութիւնը միայն Հայկուհիով կրնար իրականանալ : Ներսէս պա-

դասակարգ կը դիմէ հայրական գութին, որպէսզի զգացումները նկատողութեան առնէ :

Սակայն հայրը կրկին ընդդիմանալէ վերջ իր սեղանաւոր մէկ բարեկամին աղջիկը եղող Վեհանոյչը յարմար տեսնելով կը նշանէ իր աղուն հետ : Հայկունի իրողութեան վերահասու ըլլալով, օրրատօրէ կը հիւժի և բժիշկը կ'արդիլէ կարի աշխատութիւնը : Սրերը կ'անցնին, բայց աղան Վեհանոյչի հանդէպ ոչ մէկ սէր ցոյց կուտար, և անկարելի կ'ըլլար որ իր նախկին սիրահարը մտնար :

Հայրը տեսնելով աղուն անտարրերութիւնը իր նշանամբին հանդէպ, կրտախալէ որ իր զուգին ամուսնութիւնը տեղի ունենայ վեց ամիսէն :

Ամուսնութեանը հազիւ քանի մը չարաթ մնացած էր, երբ օր մը ներսէս օրաթերթի մը մէջ մահազգը կը տեսնէ իր սիրած Հայկունիին, որ ծաղիկ հասակին մէջ մեռեր էր կարճատև և անողոր հիւանդութեան մը հետևանքով :

Յանկարծակիի կուգայ, և որքան խոր կ'ըլլայ իր յուզումը երբ ընկերոջմէն կը լսէ թէ իր նշանախօսութիւնը Հայկունիին սրտին ցաւ ըլլալով թոքախտէ մեռեր է ան և թէ իր վերջին փայրկեանին մէջ «Ներսէսը կանչեցէք անդամ մը գայն տեսնել կ'ուզեմ» բառով աչքերը փակեր է :

Եթէ հետք ամուսնանայիր, հէց աղջիկը որքան երջանիկ բրած պիտի ըլլայիր, ան թէև նիսթականով աղքատ բայց զգացումներով նուրբ և սրտով հարուստ էր, իր անկեղծ սիրոյն հետևանքով չէ՞ որ արդէն, փազր պիտի յանձնենք հողին, եթէ փողոցային աղջիկ մը եղած ըլլար, քու նշանախօսութիւնդ հողը անդամ չընելով ուրիշի մը հետ կը գուարճանար : Բայց մեզք որ զգայուն սիրտ կրողին դիմացը միշտ անգութ մարդ կ'եղլէ :

Ներսէս բնաւ պատասխան չտալով, ընկերոջը քո-

վէն հեռացաւ, եթէ բառ մը արտասանէր պիտի հեծկըլտար, օրը իրիկուն ըլլալով այդ գիշեր մինչև առաւօտ աչքերը բաց, երազելով, երեւակայելով ու անցեալի հեշտալուր պահերը մտաբերելով չկարողացաւ քնանալ մինչև արշալոյս :

Առտուն գլուխը չափազանց ցաւելուն, հօրը յայտնեց թէ այսօր գործի չպիտի կարենայ իջնել քիչ մը անհանգիստ ըլլալուն համար :

Հայրը իր ձեռքը Ներսէսի ճակատին տանելով, զգաց թէ իսկապէս քիչ մըն ալ տաքութիւն ունէր, և կը պատուիրէ որ գուրս չելլէ, որովհետև այդ գիշեր կանուխ նշանածը այցելութեան պիտի դար :

Ներսէս հօրը մեկնումէն վերջ կարող կ'ըլլայ գուրս ելլել, թողին մեծամասնութիւնը լսած ըլլալով Հայկուհիին վաղահաս մահը շատեր կայտանէին իր անխիղճ ընթացքը, հէզ աղջկան հանդէպ :

Ժամերը սահելէ վերջ եկեղեցիին մեռելական դանդակը սկսաւ մեղմօրէն դողանջել, հանդուցեալին դըպրոցական վաղեմի ընկերները վերջին յարզանք մը ըրած ըլլալու համար եկած էին իրենց տարարախտ ընկերուհիին յուզարկաւորութեանը և բաւական բազմութիւն մը հաւաքուած ըլլալուն Ներսէս արտասուած գին աչքերով ամէնէն ետևի անկիւնը կեցաւ. յուզարկաւորութեան ախուր արարողութիւնները կատարուելէ վերջ երկրորդ դանդակը հնչած ժամանակ, Ներսէս դադողին մօտենալով, բացաւ. Հայկուհիին դէմքը, և գրպանէն պղտիկ շիշ մը հանելով, մէջի թոյնը խմելէ վերջ բացազանչեց. «խոստացածիս պէս կը սիրէի քեզ Հայկուհիս, շատ փափաքեցայ որ հետդ ամուսնանամ և հայրս միշտ ընդդիմացաւ, սակայն այսօր անդէնակունին մէջ քեզի միանալու համար մահուանս ալ արդելք չի կրնար հանդիսանալ :

«Սիրող սրտի մը համար հարստութիւն պերճանք և ոչ մէկ բան կարևորութիւն ունի, երկու անկեղծ

բարախուն սրտեր իրարմէ ոչ ոք կրնայ զատել. տե՛ս այսօր քեզի միանալու համար դոհունակութեամբ կեանքս կը զոհեմ, ի՛նչ կարեւորութիւն ունի ինծի համար հօրս հարստութիւնը, երբ զիս իմ բոլոր բաղձանքներէս կը զրկէ :

« Հայկուհիս դուն նորափթիթ կոկոն մըն էիր, որ քնքուշ թերթիկներովդ տակաւին կատարելութեանդ չհասած վաղահաս կը թօշնիս, ո՞ւր է փոսորագեղ դէմքիդ վարդագունակ տեսքը, շառագոյն այտերուդ վառ երանդը և բոցավառ շրթներուդ նոնագոյն ցոլարձակումը, նշուլագեղ զիմագիծդ հիմա ամոյն ու տամուկ երեւոյթով մը տժգուներ է նուազուն վերջալոյսի մը հիւժող ստուերներուն պէս, քու վաղափթիթ կեանքդ նմանեցաւ հիմա աշնան չորցած տերեւներուն, որոնք ամենամտքը հովէ մը ազդուելով կը բաժնուին իրենց ճիւղէն :

« Գուն այսօր թէև անմեղունակ աչուկներից յաւիտենապէս փակեցիր. տակայն վարդագեղ դէմքդ կարծես թէ կուտական անմեղութեանը մէջ կը նիրհէ, ո՞վ իմ հողիս կանանչադարդ պարտէզին դայլայլող սոխակը, հողիս սպիտակ աղաւնին, սրախ անթափանցելի խաւարը լուսաւորող փոքրիկ լուսնկաս, որ այսօր ոչ եւս ես :

« Հայկուհի՛ս երբէք հողից թող չխտովի թէ ես ուրիշինք պիտի բլրամ, սա իմամ թոյնս մեր միացումին երջանկութեանք բաժակին է, այո՛, ինձ համար երջանկութիւն մըն է երկու հրացայտ սրտերու յաւիտենական միացումը հողին տակ. մեր գողգոջուն հողիները անդէնականին մէջ եթէ քիչ մը դդացողութիւն ունենան, դարձեալ այս միւսնոյն ուժգին սէրովը պիտի հրահրին : Եւրջերնիս գանուող այս անփոյթ մարդոց մէջ թէև չգտանք գերդպայնիկ հողի մը որպէս զի մեր ցաւը հասկնար, բայց ասկէ վերջ բնութեան գրկին մէջ պիտի գտնենք մխիթարութիւննիս. մեր անփա-

առևնակ հողակոյտին վրայ հսկող սպասառուեր նոճիներու մահարոյր սօսափիւնը, դարնանային անոյշ առաւօտներու մեղմաշունչ սիւզը, պիտի հովահրէ մեր այրած ճակատները, և ձմրան խտաշունչ մրրիկներուն հետ հեծեծող անձրևներն ու շուշանային ամբռութեամբ ձիւնի հատիկները միայն պիտի կրնան դափայնել մեր սիրոյ կարօտէն այրած ծարուահիւծ սրտերը իրրելուներու ամուսնութեանը մէջ լքուած ծաղիկներու թառամած թերթերուն վրայ մարդարտանման պսակապոզ ցօղի կաթիլներ :

«Ո՛հ այս թռչնի հողիտ րոյր կիզանուտ գանուութիւնները սփափելով, սրտիտ րոյր թախիծը կարծես վանեց. Հայկունի՛ս, դադաղից մէջ հանդիստ ննջէ, և այ հիմա պիտի դամ, հոս թող ամէնքէ ամուսնանալով երջանիկ ըլլան .» ըսաւ ու ներսէս աչքերը փակեց դադաղին վրայ փարելով, և այն օրը երկու կարօտակէզ սիրահարները միացուցին հողին տակ :

Ներսէսի հայրը երխտասարդութեանը ժամանակ, ջէր ունեցած սիրոյին դէպք մը, և այլա մարդ մը ըլլալուն միշտ անտարրեր կը դանուէր իր դաւկին հոգեկան ըզանքներուն հանդէպ, ու չնչմարելով անոր այդքան բուսն սիրոյն դժբախտ հետեւանքը, անակրնկալ մահուանը գոյժը լսելուն պէս չափազանց սպառնացաւ և ջգային խանդարտ մներ ունենալով, բրժիչկը արդիլեց անոր սեւէ գրազում կատարել քաշուած կեանք մը յանձնարարելով :

Ու այնուհետև ոչ մէկ բան կրնար դարմանել մէկ հատիկ դաւկին համար թափած զգժումի արցունքներուն սպաւոր հօրը, որուն նիւթապաշտութեանը զոհ դացին երկու անմեղունակ երխտասարդ կեանքեր :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նրջանիկին խոնիրը

Գինեմոյին զաւակը

Անգուք հայրը

Սիրոյ սիրս մը

Բժեղասպետին մայրը

Որբունիին մահը

Սիրահար արեղան

Կաղանդի գիւեր

Անձնասպան հռանձը

ԱՆՏԻՊ Է ՆԱԵԻ ՄԻԵԻՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻԻՆՆԵՐԷՆ ՉԱՏ
ՀԵՏԵԻԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հոռոքիկ տուտու

Ռանկական ունի, կասակախառն սրանա 4 վարագոյրով: Չկենրասկան, ընսանկան, շուկայիկ ու սիրայիկ կեանիկ:

Անգուք մեծ մայրը կամ մեկգմեկու անծանօթ փոյրերը

Տրանա 4 վարագոյրով: Ընսանկան, սուեւսրական ու սիրայիկ կեանիկ թարոյալի ողբերգութիւն:

Ջրպարտութեան գոհը

Տրանա 4 վարագոյրով: Ընսանկան, սուեւսրական, գրական ու սիրայիկ կեանիկ թարոյալի ողբերգութիւն:

Քայփայուած ընսանիկները կամ սիրահար
գարմուհիները:

Տրանա 7 վարագոյրով: Աուեւսրական, ընսանկան, թասերական ու սիրայիկ կեանիկ թարոյալի ողբերգութիւն:

BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE FRANCE

3 7513 02061080 3